Usprkos obećanjima, po svemu sudeći, PDV se neće odmah i sada smanjiti. Obrazloženje da bi Hrvatska prekšila dogovor o Stand by aranžmanu s MMF-om samo je dobar alibi. I nadalje, kako se ne preporuća smanjenje stope PDV-a tijekom godine zbog tehnoloških karakteristika ovog poreznog oblika priča se prebacuje za siječanj naredne godine. Što će biti naredne godine nije moguće sagledati. Ali po onoj narodnoj: kad dođe o tome ćemo voditi računa – smanjenje PDV-a bi moglo imati jednaku sudbinu kao što ju je imalo i za vrijeme Koalicije. Zapravo problemi s PDV-om su prisutni od njegovog uvođenja. Najprije se je namjeravao uvesti 1997. godine ali se je stvar prolongirala do 1. siječnja 1998. godine. O tome nije potrebno trošiti riječi; priča je uglavnom poznata.

Na ovim stranicama o smanjenju jedinstvene stope PDV-a od 22% na niže bilo je pisano desetak i više puta. Što više na ovim stranicama smo imali i anketu: Što čitaoci o misle o najavljenom smanjenju PDV-a? Kao što je znano preko 90% čitalaca (ovih stranica) je smatralo da se neće smanjiti stopa PDV-a. I bili su u pravu.

Zašto je ovo pitanje važno?

Hrvatski porezni sustav temelji se na tzv. potrošnim porezima odnosno na PDV-u. Prema tome, PDV ima ulogu stožernog poreza u poreznom sustavu. U principu položaj ostalih poreza određen je «vjerodostojnošću» PDV-a. I dalje, kad mjenjate temeljni porezni oblik mjenjate drastično porezni sustav. Naprosto nije dopustivo ignoriranje, u najmanju ruku, multiplikativnih ekonomskih, socijalnih i fiskalnih učinaka. Fiskalna politika je, u prvom redu, jedini preostali nacionalni instrument ekonomske politike i, prema tome, nije dopustivo da se olako bez potrebnih cost-benefit analiza poseže za njegovom promjenom. Naime, monetarna i tečajna politika u uvjetima globalizacije imaju tek, ukoliko više uopće imaju, sekundarno značenje.

Općenito za poreze na potrošnju kažemo da su regresivnii što znači da u većoj mjeri pogađaju siromašnije, pa je, prema tome, porez na potrošnju nepravedan. Mora se reći da je PDV u većoj mjeri regresivan od prethodnog poreza na potrošnju u maloprodaji o čemu sam pisao još 1995. godine kada se je pripremao PDV.

Sa jednakim fiskalnim učincima PDV je moguće učiniti manje regresivnim povećavajući neoporezivi dio dohotka. Naime povećanje neoporezivog djela dohotka znači povećanje standarda najsiromašnijih dok smanjenje porezne stope PDV-a znači smanjenje porezne presije za sve potrošaće bez obzira na visinu dohotka.

U ekonomskom pogledu je značajno identificirati da smanjenje izravnih poreza znači povećanu konkurentnost nacionalne privrede što je zapravo subvencija tečaju kune. Naime, neizravni porezi se na granici odbijaju što je kod izravnih poreza nedopustivo (nelojalna konkurencija). Upravo zato male zemlje imaju tzv. potrošne porezne sustave.

Što se tiče sive ekonomije neuporedivo veće značenje za njezino smanjenje imaju izravni porezi (na dohodak i dobit) nego neizravni porezi.

Upravo visina poreza i doprinosa na dohodak stimulira/destimulira sivu privredu. Ovaj problem

nemamo kod poreza na potrošnju, posebno kod PDV-a. Upravo za PDV se smatra da najbolje eliminira sivu privrede – nijedan porez na potrošnju nije mu konkurentan.

Jednako je i sa porezom na dobit. Njegovo smanjenje ima značajne ekonomske učinke i pozitivno djeluje kako na povećanje izvozne konkurentnosti tako i na smanjenje kamatne stope.

Kako je hrvatski privredni sustav «konstruiran» na deficitu robne razmjene s inozemstvom to smanjenje porezne stope na PDV znači nastavak ovisnosti o deficitu o čemu sam pisao u zadnjim brojevima časopisa «Ekonomija/Economics». Za nužan iskorak Hrvatskoj je potrebna promjena ekonomske politike. Smanjenje PDV-a ne vodi u tom pravcu.

Ovim naglascima nisu iscrpljena bitna pitanja glede utjecaja poreznog sustava i politike na privredna kretanja. Namjer teksta je da, bar u prvoj aproksimaciji, ukaže na potrebnu cost-benefit analizu prije bilo kakvog mijenjanja u poreznom sustavu. Ne kaže se uzalud da su dobri porezi – stari porezi. Razlog ovoj izjavi nalazimo u tzv. mrtvom teretu oporezivanja. O tome sam pisao u Bespućima..... koje je izdala Binoza-press.

Na kraju što učiniti? Kao prvo, priznati grešku tako da se prihvati mišljenje struke. Drugo, sa istim fiskalnim učinkom povećati neoporezivi dio dohotka, odnosno smanjiti oporezivanje dobiti putem vraćanja tzv. zaštitne kamate. Kako to učinit stvar je dijagnoze stanja i njezino «vezivanje» za ciljeve nove vlade. Jedno je jasno da bi smanjenje poreza imalo pozitivne učinke trba se povećati neoporezivi dio dohotka od 1.500 kuna na 2.000 kuna. I još nešto. Valjalo bi za svaku narednu godinu povećavati neoporezivi dio dohotka za 500 kuna dok neoporezivi dio dohotka ne bude dostatan da se reproducira radna snaga u Marxovom smislu.